

### Кольороніми у структурі англійських фразеологізмів

Феномен кольору цікавив людство з давніх-давен. Люди намагалися пояснити це явище, з'ясувати його дію на мозок і психіку. Спроби розробити теорію кольору сягають ще часів Платона, який вважав колір четвертим елементом відчуття [1: 145]. Так зосередимо нашу увагу на компонентах фразеологізмів, а саме тих лексемах, денотативним значенням для яких є ознака кольору. Такі лексеми ми будемо називати *кольоронімами* (від лат. *color* – колір, грец. *onima* – ім'я).

Метою даної статті є проаналізувати фразеологізми англійської мови з компонентом кольору та виявити їх структурно-семантичні особливості.

Об'єктом пропонованого дослідження виступають фразеологізми сучасної англійської мови, у структурі яких присутні назви кольорів.

Матеріалом проведеного дослідження слугували фразеологічні одиниці (ФО), у структурі яких присутні назви кольорів, вибраних нами з різних фразеологічних джерел [3; 6; 7; 8].

ФО утворюються в мовленні і відображають ті явища і предмети, що безпосередньо оточують людей; люди в свою чергу, надають їм тих чи інших характеристик, в тому числі ознак за кольором. Отже, цілком закономірно, що у деяких фразеологізмах, які увиразнюють, емоційно забарвлюють образність в мовленні, саме колір є складовою частиною. Колір допомагає створити яскраві зорові образи з сухих абстракцій, що робить мовлення барвистим, соковитим та емоційно насиченим.

Як показало наше дослідження, в англійській мові найбільшу кількість становлять ФО з кольоронімом *black* (24,71%). На другому місці ФО з компонентом *blue* (16,86%). Далі у порядку зменшення йдуть такі назви кольорів як *white* (15,01%), *red* (14,31%), *green* (9,47%), *yellow* (6,47%), *rosy*, *pink* (3,24%), *gray* (2,78%), *brown* (2,54%), *purple* (0,69%), *orange* (0,23%). Серед ФО зустрічаються і такі, до складу яких входять два або більше кольороніми. Вони становлять 3,69% проаналізованих фразем. Отже, у фразеологізмах найчастіше використовуються назви тих кольорів, які за теорією Ньютона не існують – чорний та білий. Однак ми погоджуємося з думкою Й.В. Гете, що чорний та білий є першоосновою утворення інших кольорів: «для виникнення кольору необхідні світло і морок» [1: 133].

У певних ФО можна виокремити значення компонента, в інших же це неможливо, бо взаємодія всіх компонентів фразеологізму породжує його значення. Семантика кожного з компонентів по-різному виявляється в різних типах ФО. Як показує наше дослідження, входячи до складу фразеологізмів, назви кольорів у деяких випадках втрачають своє первинне значення (ознака кольору) і набувають зовсім інших семантичних відтінків.

Для виявлення певних закономірностей в межах одного типу ФО розподілимо їх так, щоб наявно проступала деактуалізація компонента фразеологізму. Оскільки деактуалізація слова у складі ФО безпосередньо пов'язана з переосмисленням значення самого виразу, фразеологізми, до складу яких входить назва кольору, ми класифікуємо за типами переосмислення і виділяємо фразеологізми-порівняння, фразеологізми-метафори, фразеологізми-метонімії. До найважливіших типів переосмислення О.В. Кунін відносить також евфемізм [5: 169]. Але ми, посилаючись на стилістичний розподіл тропів, вважаємо за доцільне розглядати евфемізми та перифрази в межах метонімії.

Охарактеризуємо виділені нами типи фразеологізмів, до складу яких входять кольороніми.

*Фразеологізми-порівняння.* Як зазначає В.М. Мокієнко, в порівняннях зміст фразеологізму виражений майже експліцитно [4: 167]. У фразеологізмах-порівняннях можна виділити безпосереднє значення кожного компонента-кольороніма. Тобто в таких фразеологізмах перший значущий компонент, у нашому випадку кольоронім, як правило, вживається в буквальному значенні.

Цей тип моделювання наявний у стійких порівняннях, які ще називаються компаративними зворотами типу “as + прикметник + as + іменник (чи словосполучення)”. Наведемо приклади ФО, які належать до цього типу: *as black as night*, *as black as a crow*, *as green as a grass*, *as blue as a badger*, *as red as a rose*, *as red as a lobster*, *as white as snow*, *as white as sheet*, *as white as death*, *as yellow as gold*.

*Фразеологізми-метафори.* На думку багатьох вчених-лінгвістів, найбільш розповсюдженим типом фразеологічного переосмислення є метафоричне. За визначенням О.В. Куніна, цей тип переосмислення є переносом найменування з одного денотата на інший, який асоціюється з ним на основі реальної або уявної схожості [2: 124]. З метою з'ясування значення кольороніма у складі метафоричних фразеологізмів, ми розглядаємо їх як вільні словосполучення. Адже, як зазначає В.М. Мокієнко, більшість фразеологізмів спочатку були вільними словосполученнями, заміна компонентів була для них природною [4: 16].

Наведемо приклади фразеологізмів, які належать до цього типу: *to look black*, *the pot calling the cattle black*, *to have a fit of blues*, *once in a blue moon*, *to show the white feather*, *white elephant*, *red cock*, *to paint the town red*, *in the green*, *to turn yellow*, *the gray mare is the better horse*, *to see through rose-coloured spectacles*, *in a brown study*, *a purple patch*, *the pink of health* та інші.

*Фразеологізми-метонімії.* Фразеологізми цього типу базуються на метонімічному переосмисленні, що за висловом О.В. Куніна є переносом найменування з одного денотата на інший, який асоціюється з ним за суміжністю [2: 129]. Оскільки метонімія базується на реальному зв'язку об'єкта номінації з тим об'єктом,

який вона позначає, то переосмислене значення таких фразеологізмів асоціативно пов'язане з буквальним значенням компонентів.

Серед власне фразем-метонімії ми виділяємо декілька груп:

1) фразеологізми на позначення осіб через елемент їх одягу:

- верхній одяг (пальто, жакет, сорочка): *black coat* (священик, піп), *red coat* (англійський солдат), *blue-coat boy* (учень благородної школи), *black shirt* (фашист), *blue jacket* (матрос англійського військового флоту), *black gown* (католицький священик);

- головні убори: *red hat* (звання кардинала), *blue bonnet*, *blue cap* (шотландець);

- аксесуари: *red tab* (штабний офіцер).

Всі ці вирази пов'язані з носієм того чи іншого одягу. Одежа в даному випадку є елементом, який виступає на позначення цілого. Кольороніми в даних метоніміях виступають смислоутворювальними компонентами, завдяки яким відбувається розрізнення семантики даних ФО (*black coat*, *red coat* – в обох фраземах присутня лексема *coat*, отже саме лексема на позначення кольору є смислорозрізнявальною).

2) ФО на позначення людей, до складу яких входить кольоронім, що означає колір одягу загалом: *the light blues* (кембріджські студенти на спортивних змаганнях), *the dark blues* (оксфордські студенти на спортивних змаганнях), *gray friar* (монах-францисканець), *black friar* (монах-домініканець).

Як і в попередній групі назви кольорів несуть основне семантичне навантаження і вживаються як складова частина цілісного поняття.

3) вислови, які позначають неістоти; їхні складові є частиною того об'єкту, який внаслідок переосмислення став у центрі семантичного ядра даної ФО: *the green cloth* (більярдний стіл), *green room* (артистична вбиральня – колись в них стіни були зеленого кольору), *black bottle* (отрута – назва посуду вживається замість вмісту), *black letter* (старовинний англійський готичний шрифт), *black literature* (книги з готичним шрифтом), *white letter* (латинський шрифт).

Як було зазначено вище, в межах метонімії ми будемо розглядати перифрази та евфемізми. Хоча межа між ними досить нечітка. Перифраз – це така стилістична фігура, що полягає в заміні назви предмета (чи явища) описом його найсуттєвіших ознак або вказуванні на їх характерні риси [5: 170]. Із назвами кольорів зустрічаємо наступні ФО-перифрази, які означають речовини: *yellow metal* (золото), *white fuel* («біле паливо», гідроенергія), *black gold* (нафта), *black diamonds* (кам'яне вугілля). Наведемо приклади ФО, що означають тваринний світ: *the little gentleman in black velvet* (кріт), *the gentleman in brown* (клоп). Наявні також перифрази на позначення предметів та явищ: *the long green* (гроші), *green stuff*, *green meat* (овочі, зелень), *the blue blanket* (небо). Деякі фразеологізми означають людей: *priest of the blue bag* (адвокат), *knight of the green cloth* (картяр), *black-coated workers*, *white-collared workers* (трудова інтелігенція), *the red-coated gentry* (британські солдати).

Що стосується евфемізмів, то це – явище лінгвосоціальне, зумовлене умовами та характером спілкування. Їх можна розглянути з психологічного боку. Такі фразеологізми як *the black man* та *the gentleman in black* означають диявола. В таких ФО чорний колір символізує світ темряви, де панує сатана.

Таким чином, аналіз ФО за типами переосмислення дозволив нам виявити певні закономірності семантики кольоронімів в межах одного типу. Вони полягають в наступному:

1) кольороніми у складі ФО, залежно від типу переосмислення, мають різний ступінь деактуалізації:

а) у порівняльних та метонімічних зворотах денотативні значення цих лексем здебільшого зберігаються;

б) у складі фразеологізмів-метафор семантика кольоронімів виражена імпліцитно, що зумовлено ступенем переосмислення даних фразем. Тому зазначені лексеми можуть вживатися як у прямому, так і переносному значенні.

2) назви кольорів не лише впливають на загальне значення ФО, що цілком закономірно, але в деяких випадках виконують смислорозрізнявальну функцію.

### Література

1. Гете И.В. Избранные философские произведения. – М., 1964. – С.133 – 145.
2. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. – М., 1986. – С.124 – 129.
3. Кунин А.В. Большой англо-русский фразеологический словарь. 5-е изд., перераб. – М.: Русский язык – Медиа, 2005.
4. Мокиенко В.М. Славянская фразеология. – М., 1989. – С.167.
5. Стилистика английского языка: Учебник / А.Н. Мороховский, О.П. Воробьева и др. – К., 1991. – С.169 – 170.
6. Longman Dictionary of English Idioms. – London, 1979.
7. Longman Dictionary of Contemporary English for Advanced Learners. – Pearson Education Limited, 2009.
8. Oxford Dictionary of English Idioms by A.P.Cowie, R.Mackin & I.R.McCaig. – Oxford, New York etc.: Oxford University Press, 1993.